

ההיערכות

האנגלי-מצרי, והעמדת-הפנים כאילו אין כל קשר בין שלוש המדינות, עוד תגביר את הסלידה העולמית. מה הכריע לבסוף את הכף בעד שיתוף-פעולה גלוי? לפי כל הסימנים, היתה זאת נקודה אישית של אדם אחד: דויד בן-גוריון. הישראלים היו אחוזי סחף מפני התקפות-אחירי, סבורים האחים ברומברג. האמת היתה כי סחף זה אחז בדויד בן-גוריון. הרעיון כי מאות בתים עלולים להפוך לעיי-מפולת בתל-אביב ובחיפה, הדריכה את מנוחתו יותר מכל שיקול אחר — פעם ערב המיבצע, ופעם שניה ערב הנסיגה.

יש הרבה מן האוי-לשבח בנסיגתו של ראש-ממשלה למנוע ככל האפשר קרבנות במלחמה היומא על-ידו. אולם בהשתדלו להבטיח מראש את בטחונם המוחלט של צה"ל בחזית ושל האוכלוסיה האזרחית בעורף, על-ידי הבטחת הגנה אווירית מושלמת, דן דויד בן-גוריון את המיבצע כילו מראש לשלון מדיני.

לא זו בלבד שישראל הופיעה לעיני העולם בדמותה האומללה של משרתת המדינות הקולוניאליות, אלא שהיא קיפחה מראש את אפשרותו של צה"ל להנחית מכה ברורה לפרסטיגיה של עבד אל-נאצר. נצחון-יחיד של צה"ל, אף במחיר קרבנות רבים הרבה יותר, היה קובר תחתיו את הכבוד שרוחשים המוני עמי-ערב לדיקטטור הצבאי. אולם שלוש הנסוג בפני שלוש מעצמות אינו נראה כסחף או כחסר-יכולת. להיפך, כעבור זמן קצר התפאר עבד אל-נאצר בהצלחת נסיגתו המבוהלת, כאילו היה זה הישג צבאי אדיר.

מבחינה פוליטית, נפל המיבצע הישראלי קורבן לכלל: "תפסת מרובה, לא תפסת". דחקה השאיפה לבטחון מחלט בהצלחה, בכל מחיר, גרמה לאובדן ההצלחה המדינית.

תותח מוד ציפור

בין שני השותפים השונאים זה את זה עמדו הצרפתים. עמדתם היתה הרבה יותר פשוטה וצינית. לצרפת לא היה מה להפסיד. עמדותיה האחרונות בעולם הערבי היו אבודות ממילא. כשלון המיבצע לא היה גורם לה נזק רב. הצלחת המיבצע היתה יכולה לדחוק בכמה שנים את הקץ באלג'יריה.

ברומברג, בספרם המשקף את הגירסה הצרפתית של המיבצע: "סר אנתוני סמך על התוצאה הפסיכולוגית של 10 ימי הפצצה אווירית כדי לשכנע את עבד אל-נאצר להתפשר, או לשכנע את העם המצרי להחליף את ממשלתו". היה זה משגה מפליא. ברגע שנפלה הפצצה האירופית הראשונה במצרים, שסף גל של התלהבות לאומנית אדירה את הנוער המצרי. שום מתנגד של עבד אל-נאצר לא יכול היה להרים את ראשו, מבלי להכריז על עצמו כעל בוגד וסוכן זר. תחת לערער את מעמדו של הדיקטטור בעיני המונים, חיזקה ההתקפה הבריטית-צרפתית את המעמד הזה, הכריזה עליו כעל הלוחם העליון למען חרות עמי-ערב.

אידן, שרצה בהפצצות, עיכב את הפלישה הממשית, בתקווה שלא יהיה צורך בה. הוא לא רצה גם בשום קשר עם ישראל. אם הסכים בכלל למיבצע-סיני הישראלי, בהשפעת הצרפתים, הרי היה זה רק כדי שיוכל לטעון את הטענה המגוחכת שחילה-הפלישה הבריטית בא רק כדי להפריד בין המצרים והיהודים. זאת היתה סיבה שמעיה, ברגע המכריע, את כיבוש התעלה בידי צה"ל, שנעצר בלי שום סיבה צבאית 15 ק"מ לפני התעלה.

פצצות על תל-אביב

העמדה הישראלית היתה נמעט הפוכה. לפי כל הסימנים, לא התלבה כל הצמרת המדינית הישראלית לרעיון של פלישה בריטית-צרפתית. לדעת האחים ברומברג, היתה קיימת בישראל סתירה בין הגישה המדינית לבין הגישה הצבאית. "הדיפלומטים

נצחון צבאי וכשלון פוליטי — זה היה פסק-הדין העממי על מלחמת-סיני, כבר ימים מעטים אחרי טיגנה. העולם היה ניסח דיעה זו שבוע ימים אחרי המיסור בשארם אל-שייך: "שרהבטחון נחל נצחון מזהיר. ראש-הממשלה נכשל לחלוטין".

גם כמעט שנה אחרי המיבצע, לא קל היה לברר את הסיבות המיידיות שגרמו לכשלון הפוליטי החרוף. מעולם לא נכתב חומר כה רב, תוך שבועות כה מעטים, על מיבצע צבאי כה קטן, כמו על ההתקפה המשולשת על מצרים. אולם אף לא אחד מן התיאורים הכיל את האמת המלאה. כל ממשלה היתה מעוניינת להסתיר לפחות משהו, להטיל את מקסימום האשמה לכשלון על האחרות. אולם הקחים הכלליים של מיבצע-סיני מסתמנים בבירור רב למדי מתוך השחתה של התאורים.

שלושת המוסקטירים

עד היום יודעים רק אנשים מעטים מאי מי היה היום הראשון של ההתקפה על מצרים. ההגיון מצביע לעבר צרפת.

צרפת נמצאה אותה שעה במבוי סתום. מלחמתה באל-ג'יריה נסתבכה עז אין מוצא. אי-אפשר היה לה לצנח את לוחמי-השיחרור הערביים, שניוונו לא רק מאהדת העם האלג'ירי ומענין צורך מיסודו, אלא גם מתמיכה פעינה של עמי-ערב וחלק גדול של האנושות במורת ובמערב. אי-אפשר היה לממשלה צרפת להתפשר עם המורדים, מבלי להתנגש פנים אל פנים עם מיליון מתישבים צרפתיים, ועם הקצונה של הצבא הצרפתי. גי מולה, איש-השמאל שנאלץ בתוקף הנסיבות לשרת את הימין, חיפש מוצא. עקה על דעתו כי הדרך הטובה ביותר לצאת מן הכיתור היא הלום מכה מכרעת במדינה הערבית החזקה ביותר, התומכת במורדים.

מי הגה רעיון זה לראשונה? אולי השגריר הצרפתי בתל-אביב (ראה איש-המדינות). אולי אחד הקצינים הצעירים יותר במטכ"ל הצרפתי או באלג'יריה. אולם ברגע שנתקבלה ההחלטה, היה ברור שנוצרה זהות של אינטרסים בין פאריס וירושלים.

באותו זמן מצאו את עצמם מנהיגי ישראל במבוי סתום דומה. נשק רב זרם למצרים, ובמידה פחותה לשאר מדינות-ערב. התנועה הלאומית הערבית הלכה והתחזקה, והיא הצעידה קדימה את רעיון האיחוד הערבי. מנהיגי ישראל לא היו מעולם מסוגלים להשתתף במאבק המתנהל בתוך העולם הערבי עצמו. הם לא ראו לפנייהם כל דרך אחרת למנוע את האיחוד הערבי אלא על-ידי מכה צבאית, שתנפץ את הציר המרכזי של האיחוד — משטרו של גמאל עבד אל-נאצר במצרים.

הנשק הסובייטי שזרם למצרים הגביר את הרגשת הדחיפות בלב מנהיגי-ישראל. יתכן מאד שלא העריכו נכונה את חשיבות הנשק הזה. הם לא לקחו בחשבון כי הנשק הטוב ביותר אינו מעיל לעם מסגר, כל עוד אין הוא מחולל שינוי יסודי במבנהו החברתי. מיבצע-סיני היה עתיר להוכיח זאת בעליל. אולם ערב המיבצע היה הנשק המצרי סיוס שהחריד את הלבבות.

להרוס נשק זה, להוציא מכלל פעולה את הצבא המצרי לפני שיהלום ראשון — זה היה הרעיון המדריך של ההנהגה המדינית והצבאית בימים הראשונים של שנת תשי"ז.

השותף השלישי — הבריטי — לא היה בעל החלטה כל-כך חד-משמעית. האמת תעלת-סואץ בידי מצרים פגעה קשה בענייניו ובכבודו-הרעמי. בראש הממשלה עמד אדם חשאי-אופי, שביקש להוכיח את כוחו ולהיסטוריה. כלב כבד, מבלי להיות משוכנע בעצמו, נרתם למיבצע. ההיסוס הפנימי היה בעוכרי הפעולה שזכתה משום-מה לשם-הצופן "מוסקטיר".

המחתרת הכוזבת

מומכ להילחם נגד קואליציה, מאשר בתוך קואליציה, קבע נפוליאון. מיבצע-סיני הרגים יפה את חוכמתו של פטוק זה. כי שלושה השותפים, שפעלו כל אחד לפי שיקול משלו, כמעט ולא יכלו להסכים על פעולה מאוחדת. סר אנתוני אידן היה מומחה לענייני-ערב. הוא דיבר ערבית שוטפת, היה יוזם הליגה הערבית, לקח חלק פעיל בגירוש הצרפתים מסוריה והלבנון. כמו "המומחים-לענייני-ערב" בכל העולם — ובישראל בכלל זה — עמדה לנגד עיניו תמונה כוזבת מאוד של העולם הערבי — תמונה שהיתה נכונה לפני דור, אך הפכה מזמן לאשליה.

אידן האמין שאפשר לחולל הפיכה בתוך מצרים, וכל מגמתו היתה ליצור את התנאים החיצוניים לכך. אנשיו עמדו בקשרים הדוקים עם החוגים של המנהיגים המצריים הגולים באירופה. אלה הבטיחו לו שיש בידיהם מחתרת גדולה ומסועפת, המסוגלת להפיל את עבד אל-נאצר, אם אך ינחל הלה מפלה צבאית ברורה בשדה-הקרב. הם השתמשו בשמו של הגנרל מוחמד נאג'י, וסמכו על חלק מן הצבא ומפלגת-החאפז, שמתה מזמן.

כמו כל המומחים-לענייני-ערב מלפני דור, היה אידן משוכנע כי "הערבים מבנינים רק את שפתי-הכוח", וכי "די לתת להם מכה על הראש" כדי שייכנעו. לכן מן האמין אידן בצורך במיבצע צבאי אמיתי. העידו האחים

בודפשט, ערב המיבצע: בלשים, רגע לפני הריגתם

מודים האחים ברומברג, בגילוי-לב רב: "היו צרפתים רבים שסברו כי בנסיבות אחרות לא היה זה מן החוכמה לגלות ידידות כה נלהבת למדינה היהודית... הצרפתים רצו לתת לישראל מקום של שותף עובד, המסוגל למען האמת, לבצע את רוב העבודה".

מדוע לא נתנו הצרפתים לישראל לבצע את המלאכה לבדה? מן הסתם לא האמינו ביכולתו של צה"ל להגיע עד התעלה בכוחות עצמו. כך הופעלה המכונה הכבדה של פלישה בריטית-צרפתית. מבטיסים רחוקים במאלטה ובי קפריסין, לפי כל כללי האיסטראטגיה הנהוגים כלפי צבא אירופי משובלל. תותח גדול הוכן כדי להרוג ציפור. הכל היה מוכן. הצרפתים השיגו את הסכמת שני השותפים היריבים. מספרים האחים ברומברג: "בי-21 באוקטובר... לפני שעה 9 בבוקר נסע גי מולה לחילה קובלי (ליד פאריס) ממכונית ממשלתית ללא סימון רשמי בשעה חשש נחת מטוס מתל-אביב, שמתוכו יצא דויד בן-גוריון, כשמגבעת מורדת היטב על גולגולתו המאסיבית, ומסתירה את הרעמה המפורסמת של השיער הלבן". גורלו של המאורע החשוב ביותר של שנת תשי"ז הוכרע.

(הישראלים) היו שהאחד נגד רעיון של התערבות בריטית-צרפתית... בפאריס נחפו השגריר הישראלי לבקר אצל כל מכרי, כדי לשכנעם להתנגד למיבצע הבריטית-צרפתי... אולם בכמה מן החוגים הצבאיים והפוליטיים בתל-אביב היתה ההתנגדות (למיבצע הבריטית-צרפתי) פחות נוקשה... מבחינה צבאית, היה המיבצע הבריטית-צרפתי מפתה מאד לישראל. הפלישה בעורפו חרצה מראש את דינו של הצבא המצרי בסיני. מלבד צבא קנאי או מטורף, כמו הגרמנים בסטאלינגראד, אין שום צבא מסוגל להחזיק בחזית כאשר הוא מכותר. העזרה הפעילה של כוחות הים והאוויר של שתי מעצמות עולמיות מנעה מראש כל סיכון של כשלון צבאי ישראלי.

השיקולים הנגדיים היו כה רבים ברויים. הם לא הסתמכו על גורמים מוחשיים — כמו מטוסים ומשחתות אלא על גורמים מופשטים, פחות מפתים. השיקול המכריע: בנותנה בגלוי יד לשתי מדינות קולוניאליות, תיתן ישראל סתירת-לחי לכל עמי אסיה ואפריקה, תתנגש בגלוי עם ברית-המועצות ותעורר אירצון גם בחוגים רחבים בעולם הערבי. התירוץ הרשמי המגוחך הצבוע של המיבצע